รายงาน
ISSN 0125-7447
การเฝ้าระวังโรคประจำสัปดาห์
WEEKLY EPIDEMIOLOGICAL SURVEILLANCE REPORT
กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข
DIVISION OF EPIDEMIOLOGY MINISTRY OF PUBLIC HEALTH
ปีที่ ๒๙ ๒๕ กันยายน ๒๕๔๑ | ฉบับที่ ๓๙ | NUMBER 39 | VOLUME 29 SEPTEMBER 25, 1998

สารบัญ CONTENTS

รายงานการเฝ้าระวังการบาดเจ็บในประเทศไทย พ.ศ. 2538 589

รายงานการเฝ้าระวังการบาดเจ็บในประเทศไทย พ.ศ. 2538

Injury Surveillance Report, Thailand 1995

ชไมพันธุ์ สันติกาญจน์ พ.บ. MPH. (Dr.Chamaiparn Santikarn)
ศิริวรรณ พูลทวี พยบ. (Siriwan Pooltawee)
สมชาย เวียงพิทักษ์ สศ.บ. (Somchai Wiengphitak)
กลุ่มงานระบาดวิทยาโรคไร้เชื้อ กองระบาดวิทยา
สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข จังหวัดนนทบุรี 11000

สาระสำคัญสำหรับผู้บริหาร

กองระบาดวิทยาได้ริเริ่มโครงการจัดตั้งระบบเฝ้าระวังการบาดเจ็บในระดับจังหวัดมาตั้งแต่ พ.ศ. 2535 มีวัตถุประสงค์เพื่อ จัดทำฐานข้อมูลที่จำเป็นสำหรับพัฒนาการบริการผู้บาดเจ็บ และระบบส่งต่อในพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาล และเพื่อให้ได้ข้อมูลทางระบาดวิทยาสำหรับวางแผนป้องกันและแก้ไขปัญหาอุบัติเหตุและการบาดเจ็บอื่นๆ ในระดับจังหวัดและในระดับชาติ ได้ทดลองใช้ระบบดังกล่าวในโรงพยาบาลต้นแบบ 5 แห่ง ซึ่งเป็นโรงพยาบาลขนาดใหญ่ในกรุงเทพมหานคร และในแต่ละภาคของประเทศได้แก่ โรงพยาบาลราชวิถี โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช โรงพยาบาลศูนย์ราชบุรี และโรงพยาบาลศูนย์ลำปางโดยเก็บข้อมูลผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุ การถูกพิษ ถูกทำร้าย และทำร้ายตนเองด้วยวิธีต่างๆ ที่มารับบริการ ณ ห้องฉุกเฉินของโรงพยาบาลที่เฝ้าระวังฯ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2538 และได้ทำการนิเทศติดตามขยายเครือข่ายและพัฒนาระบบอย่างต่อเนื่องมาตลอดจน ในพ.ศ. 2540 นี้ มีโรงพยาบาลเครือข่าย รวม 15 แห่ง

ผลวิเคราะห์ข้อมูลครบปีของ พ.ศ. 2538 ซึ่งมาจากผู้บาดเจ็บของ 5 โรงพยาบาลต้นแบบ จำนวน 66,895 คน ตาย 1,755 คน สอดคล้องกับข้อมูล 6 เดือนแรกของระบบฯ ที่เคยรายงานแล้วเป็นอย่างดี และยังชัดเจนพอที่จะสรุปได้อย่างมั่นใจว่า **อุบัติเหตุจากการขนส่งเป็นสาเหตุการบาดเจ็บและตายที่สำคัญที่สุดของประเทศไทย** เนื่องจาก มีสัดส่วนสูงเป็นลำดับหนึ่งในข้อมูลทั้ง 5 โรงพยาบาล คือสูงถึง ร้อยละ 44.2 - 59.8 ของการบาดเจ็บและ 66.4 - 81.0 ของการตายจากเหตุภายนอกทุกชนิดในแต่ละโรงพยาบาล รพ.ราชวิถี มีจำนวนและสัดส่วนของการบาดเจ็บและการตายจากอุบัติเหตุขนส่งต่ำสุดและ รพ.มหาราชนครราช-สีมา สูงสุด ผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุการขนส่ง เป็นชายมากกว่าหญิง อัตราส่วนประมาณ 3 : 1 ในผู้บาดเจ็บ และ 4 : 1 ในผู้ตาย กลุ่มอายุ 10 - 29 ปี บาดเจ็บมากที่สุด เหมือนกันทั้ง 5 โรงพยาบาล ร้อยละ 82.2 - 90.9 ของผู้บาดเจ็บมีอายุต่ำกว่า 40 ปี กลุ่มอาชีพที่มีสัดส่วนสูงสุดในผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุการขนส่ง คือกลุ่มผู้ใช้แรงงาน คิดเป็น ร้อยละ 18.9 - 45.5 ยกเว้น รพ.มหาราชนครศรีธรรมราช พบกลุ่มนักเรียน นักศึกษามีสัดส่วนสูงสุด คือ ร้อยละ 25 สำหรับอวัยวะที่บาดเจ็บรุนแรงสูงสุดในแต่ละคนนั้น พบความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างผู้บาดเจ็บและผู้ตายจากอุบัติเหตุขนส่ง คือ กว่าร้อยละ70 ของผู้บาดเจ็บในทุกโรงพยาบาลพบว่า ผิวหนังและแขนขา เป็นอวัยวะที่บาดเจ็บมากกว่าส่วนอื่น โดยส่วนใหญ่ไม่รุนแรง ถึงขั้นคุกคามต่อชีวิต ในขณะที่ ร้อยละ 71.2 - 90.6 ของผู้ตายในเกือบทุกโรงพยาบาล ยกเว้น รพ.ราชวิถี พบว่าศีรษะและใบหน้า เป็นอวัยวะที่บาดเจ็บรุนแรงสูงสุด และอยู่ในระดับคุกคามต่อชีวิต สำหรับ รพ.ราชวิถี ที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีการบังคับใช้หมวกนิรภัยแล้ว มีสัดส่วนการบาดเจ็บรุนแรงของศีรษะและใบหน้าน้อยกว่าโรงพยาบาลในส่วนภูมิภาคอย่างชัดเจน คือ มีเพียงร้อยละ 49.5 ของการตายจากอุบัติเหตุขนส่งทั้งหมด ข้อมูลนี้สัมพันธ์อย่างชัดเจนกับประเภทของผู้บาดเจ็บและตายจากอุบัติเหตุขนส่ง คือ ส่วนใหญ่เป็นผู้ขับขี่หรือโดยสารยานพาหนะ โดยเป็นผู้ใช้รถจักรยานยนต์มากที่สุดทั้งในส่วนภูมิภาคและในกรุงเทพมหานคร สัดส่วนผู้ใช้รถจักรยานยนต์สูงถึง ร้อยละ 76.6 - 81.4 ในผู้บาดเจ็บและ ร้อยละ 73 - 87.7 ในผู้ตาย ที่ขับขี่หรือโดยสารยานพาหนะกลไกการเกิดอุบัติเหตุในผู้ใช้รถจักรยานยนต์ส่วนใหญ่ เกิดจากการชนทั้งในผู้บาดเจ็บ (ร้อยละ 54.2 - 70.1) และในผู้ตาย (ร้อยละ 55.7 - 80.8) ปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญของผู้ใช้รถจักรยานยนต์ คือ การดื่มสุราและการไม่สวมหมวกนิรภัย พบผู้ดื่มสุราก่อนขับขี่รถจักรยานยนต์ ร้อยละ 25.6 - 46.8 ของผู้บาดเจ็บ และ 24.3 - 62.8 ของผู้ตาย รพ.มหาราชนครศรีธรรมราช เป็นโรงพยาบาลที่มีสัดส่วนการดื่มสุราต่ำสุด ทั้งในผู้บาดเจ็บและผู้ตาย สำหรับสัดส่วนสูงสุดของการดื่มสุราในผู้บาดเจ็บ พบที่ รพ.ราชวิถี และในผู้ตายพบที่ รพศ.ลำปาง การไม่สวมหมวกนิรภัยในผู้บาดเจ็บ รพ.ราชวิถีพบน้อยกว่าพยาบาลในส่วนภูมิภาคอย่างชัดเจน คือ ไม่สวมหมวกนิรภัย ร้อยละ 42.1 ของผู้บาดเจ็บ

(อ่านต่อหน้า 598)

รายงานการเฝ้าระวังการบาดเจ็บในประเทศไทย พ.ศ. 2538

(ต่อจากหน้า 590)

นอกจากนี้ ยังพบในข้อมูล รพ.ราชวิถี อีกด้วยว่า **ผู้ไม่สวมหมวกนิรภัยมีการบาดเจ็บรุนแรงที่ศีรษะสูงถึง 4 เท่า และมีการตายสูงถึง 3 เท่าของผู้ที่สวมหมวกนิรภัย** สำหรับโรงพยาบาลในส่วนภูมิภาคพบเหมือนกันทุกแห่ง คือ กว่าร้อยละ 95 ของผู้ใช้จักรยานยนต์ที่บาดเจ็บ และเกือบร้อยละร้อย ของผู้ที่ตาย มิได้สวมหมวกนิรภัย

การกระจายของการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุขนส่งตามเดือนต่างๆ พบลักษณะที่คล้ายคลึงกับการกระจายของการตายจากอุบัติเหตุขนส่งที่รวบรวมได้จากมรณบัตร คือ สูงในเดือนมกราคม, เมษายน และธันวาคม ลักษณะดังกล่าวพบได้ ใน 3 โรงพยาบาลคือ รพ.มหาราชนครราชสีมา รพศ.ลำปาง และ รพศ.ราชบุรี แต่ในอีก 2 โรงพยาบาล และในข้อมูลตายจากทุกโรงพยาบาล ไม่พบลักษณะดังกล่าวเมื่อจำแนกผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุขนส่งตามวันในสัปดาห์ พบค่อนข้างชัดเจนในทุกโรงพยาบาลที่เฝ้าระวังฯ ว่า วันศุกร์ เสาร์และอาทิตย์ จะมีผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุขนส่งมากกว่า วันอื่นๆสาเหตุการบาดเจ็บลำดับรองจากอุบัติเหตุขนส่งในทุกโรงพยาบาล คือการสัมผัสแรงเชิงกลของวัตถุสิ่งของโดยอุบัติเหตุ (เช่น สิ่งของหล่นใส่ ถูกของมีคมบาด บาดเจ็บจากเครื่องมือหรือเครื่องจักร ฯลฯ) คิดเป็น ร้อยละ 13.2 - 20.1 ของการบาดเจ็บทุกสาเหตุโดย รพ.มหาราชนครราชสีมา มีสัดส่วนต่ำสุด และ รพศ.-ลำปางมีสัดส่วนสูงสุด แต่การบาดเจ็บจากสาเหตุนี้มักไม่รุนแรงถึงชีวิตเพราะเมื่อพิจารณาถึงสาเหตุตายที่มากเป็นลำดับรองจากอุบัติเหตุขนส่ง พบว่า อุบัติเหตุพลัดตกและล้มเป็นสาเหตุตายที่สำคัญในโรงพยาบาลส่วนใหญ่ โดย รพศ.ราชบุรีมีสัดส่วนต่ำสุด คือ ร้อยละ 4.0 และรพ.ราชวิถี สูงสุด คือ ร้อยละ 11.7 สำหรับ รพ.มหาราชนครศรีธรรมราชมีสาเหตุตายที่ต่างจากโรงพยาบาลอื่น คือ ไม่ใช่อุบัติเหตุแต่เป็นการถูกทำร้าย ซึ่งมีสัดส่วนสูงถึง ร้อยละ 8.3 จุดเกิดเหตุที่พบบ่อยที่สุดในการบาดเจ็บสาเหตุอื่นๆ ทุกชนิดที่ไม่ใช่อุบัติเหตุขนส่ง พบเหมือนกันในทุกโรงพยาบาลว่าเป็น บ้านและบริเวณบ้าน คิดเป็น ร้อยละ18.7 - 28.5 ของผู้บาดเจ็บทุกสาเหตุ สำหรับการได้รับบริการทางการแพทย์นั้น พบว่า การเสียชีวิตของผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุและการบาดเจ็บอื่นๆ เป็นการเสียชีวิตก่อนมาถึงโรงพยาบาล ร้อยละ 13.8 - 40.3 เสียชีวิตในห้องฉุกเฉิน ร้อยละ 3.9 - 29.3 กว่าครึ่งของผู้บาดเจ็บมาจากจุดเกิดเหตุโดยมีผู้นำส่ง แต่น้อยมากที่นำส่งโดยบุคลากรทางการแพทย์แม้ในกลุ่มผู้บาดเจ็บรุนแรงก็มีเพียง ร้อยละ 0.2 - 10.1 เท่านั้น สำหรับการปฐมพยาบาล พบว่า ผู้บาดเจ็บที่นำส่งมาจากจุดเกิดเหตุกว่า ร้อยละ 80 ไม่ได้รับการปฐมพยาบาลเลย ในส่วนของผู้ที่ได้รับการปฐมพยาบาล

หรือการดูแลรักษา ก่อนหรือระหว่างนำส่งมาโรงพยาบาลที่เฝ้าระวังนั้น มีไม่ถึงร้อยละ 15 ที่ได้รับการดูแลอย่างถูกต้องเหมาะสม สำหรับผู้บาดเจ็บที่ส่งต่อจากสถานพยาบาลอื่นมายังโรงพยาบาลต้นแบบทั้ง 5 พบว่า ยังมีไม่ถึงร้อยละ 80 ที่ได้รับการปฐมพยาบาลหรือรักษาเบื้องต้นอย่างเหมาะสม การปฐมพยาบาลที่มักถูกละเลยหรือดำเนินการอย่างไม่เหมาะสม คือการดูแลการหายใจ รองลงมาคือ การเข้าเฝือกชั่วคราว (Splint/Slab)

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การบังคับควบคุมและส่งเสริมให้ผู้ใช้รถจักรยานยนต์สวมหมวกนิรภัย และไม่ขับขี่ยานพาหนะขณะเมาสุรา เป็นมาตรการที่สำคัญที่สุดในการลดอัตราบาดเจ็บ และอัตราตายจากอุบัติเหตุขนส่ง สำหรับการบริการทางการแพทย์ด้านบาดเจ็บฉุกเฉินนั้น จำเป็นต้องเร่งสนับสนุน ทั้งการขยายขอบเขตบริการให้มีการรักษาพยาบาล ณ จุดเกิดเหตุ และการพัฒนาคุณภาพการรักษาพยาบาลเบื้องต้น แก่ผู้บาดเจ็บฉุกเฉินทั้งนอกและในสถานพยาบาลรวมทั้งระหว่างส่งต่อ โดยดำเนินการภายใต้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน ระหว่างกระทรวงทบวง กรม ในภาครัฐ และระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน เพื่อให้การแก้ไขปัญหาของประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป